

this introduces diversity in the part of the lesson, which is devoted to the testing and control of knowledge and saves the time and effort of the teacher [4:235].

It is advisable to devote the time freed from the transfer of some of the teacher's functions to computer programs to completing tasks that contribute to the development of students' creative abilities and communication skills (for example, role-playing games, business conversations). Business conversations and role-playing are classified as active learning methods, as the student's activity is productive, creative, search character. These methods stimulate cognitive interests, increase motivation and contribute intensification of the educational process.

The gaming moment in the classroom helps to remove tension in relations, creating a positive emotional climate, positive nature of communication and atmosphere of interaction. Active teaching methods stimulate independent work of students, help to overcome passivity, internal inertia of a person. A positive aspect of role-playing games is that students themselves create a project, justify it and protect it, while not only defending their point of view, but also understanding and accepting the opinions of others [5,71].

When working on tasks in the form of a business game, students have the opportunity to apply their accumulated knowledge and skills, test their abilities to analyze the situation, make generalizations and conclusions. In the process of a professional business game, students also acquire teamwork skills, learn to help each other and understand each other. The practical experience gained during the game correlates with theoretical knowledge in special disciplines, language skills of students and is integrated into an integrated system of knowledge, skills and abilities (including communicative ones) that determine the degree of preparedness of future specialists.

With great potential, multimedia is able to contribute significant contribution to the training of a highly qualified specialist. But before to apply a particular teaching tool, the appropriateness of its use should be assessed, given whether it will contribute to improving the efficiency and quality of the educational process. Thus, the use of information and computer technologies is not an end in itself, but a means of solving the problems of higher education.

References

1. Azizkhodzhaeva N.N. Innovative technologies and pedagogical skills. - Tashkent: «Oqituvchi», 2010. - P. 178.
2. Higgins J. Can Computers Teach? // CALICO Journal. 1983. V. 7. №2. -P. 115.
3. Baidenko V.I. Competencies in vocational education (to develop a competency-based approach). // Higher education in Russia. - 2004. № 11. - P. 17-22.
4. Bepalko V.P. Pedagogy and progressive learning technologies. - M.: «Nauka», 2001. - P. 235.
5. Gorshkova O.O. Development of professional thinking of a technical university student in the context of the formation of his cognitive activity. // Basic research. 2006. № 7 - P.71-74.

REZYUME. Maqolada axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining mohiyati ochib berilgan, ta'limni modernizatsiyalash sharoitida ularning chet tilini o'qitishdagi o'rni belgilab berilgan, chet tilini o'qitishda qo'llaniladigan yangi axborot texnologiyalari vositalarining tasnifi taklif qilingan. O'qitishda yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quv jarayonini takomillashtirish va optimallashtirish, ish shakllarini diversifikatsiya qilish va chet tilini o'rganish jarayonini amalga oshirish imkonini beradigan metodik vositalar va usullar arsenalini boyitishning eng muhim jihatlardan biridir. talabalar uchun qiziqarli.

РЕЗЮМЕ. В статье раскрывается сущность информационно-коммуникационных технологий, определяется их роль при обучении иностранному языку в условиях модернизации образования, предлагается классификация средств новых информационных технологий, применяемых в обучении иностранному языку. Использование новых информационных технологий в преподавании является одним из важнейших аспектов совершенствования и оптимизации учебного процесса, обогащения арсенала методических средств и приемов, позволяющих разнообразить формы работы и сделать процесс обучения иностранному языку интересным для студентов.

SUMMARY. The article reveals the essence of information and communication technologies, defines their role in teaching a foreign language in the context of modernization of education, and proposes a classification of new information technology tools used in teaching a foreign language. The use of new information technologies in teaching is one of the most important aspects of improving and optimizing the educational process, enriching the arsenal of methodological tools and techniques that make it possible to diversify the forms of work and make the process of learning a foreign language interesting for students.

“MARGANEC TOPARSHASI ELEMENTLERI” TEMASIN UYRENIWDE INTERAKTIV USILLARDAN PAYDALANIW

M.O.Kamalova – magistrant

X.B.Aytbaeva – talaba

L.G.Aymurzaeva – texnika ilimleri boyınsha filosofiya doktori, docent

Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch so'zlar: interaktiv, mashqala, grafik organayzerler, piramida, marganec.

Ключевые слова: интерактив, проблема, график органайзер, пирамида, марганец.

Key words: interaktiv, problem, graphic organayzer, pyramid, marganese.

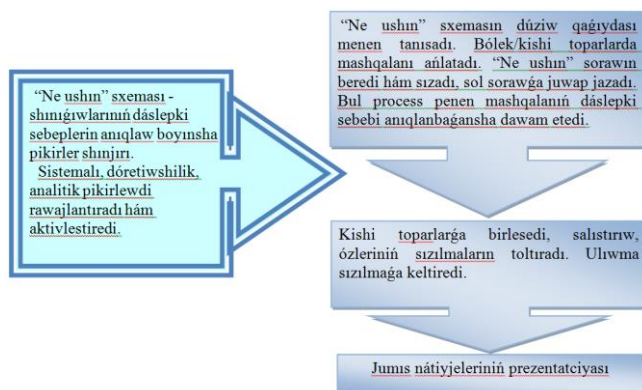
Házirgi kúnde oqıwlıqlar, kommunikacion axborot texnologiyaları qanshalıq jetilisen hám rawajlangan bolmasın, pedagogikalıq ámeliyat, tálim-tárbiya isleriniń nátiyjesi tiykarınan oqıtıwshı shaqsına, onıń kásiplik sheberligine baylanışlı. Haqıyqattan, hár bir jas qánigeni puxta ilimiy-teoriyalıq bilimler menen qurallandırw, iyelengen ilimiy bilimlerin ámeliy tek joqarıda qollaw ushin kónikep hám bilimlerin rawajlandırw, álbette, ánsat is emes. Oqıwǵa ilimiy, tiyisli múnasibet penen qaraytuǵın, ózinshe pikirleytuǵın, belgili maǵlıwmatlardı iyelewge ılayıqlı, biliw aktivligi hám aqlıy miynet mádeniyatin ózinde jámlegen jaslardı kamalǵa jetkiziw – áhmiyetli wazıypa bolıp esaplanadı. Kásiplik pedagogikalıq tálim baǵdarında ximiya pánin oqıtıw jánede jetilisen, onıń nátiyjeligin asırıwǵa itibardı kúsheytiriw, onıń didaktikalıq támiyinleniwın jaratıw házirgi kúnniń eń aktual máselesi sıpatında tán alınbaqta [1].

Aytıp ótiw orınlı, ulıwma bilim beriw mektepleri ushin qánigeler jetkizip beriwshi joqarı oqıw orınlarında bolajaq oqıtıwshılarınıń kásiplik kompetentligin qalıplestiriw hám rawajlandırwǵa xızmet qılıwshı ulıwma kásiplik pánlerdi oqıtıw procesin ulıwmalastırıw boyınsha kún tártibinde turǵan másele [2].

Zamanagóy sharayatta tálim nátiyjeligin asırıwdıń eń maql jolı – bul shınıǵıwları interaktiv metodlar járdeminde payda etiw bolıp esaplanadı. Mashqalanı anıqlaw, analiz etiw hám sheshiwdi joybarlawdıń jol hám quralları: “Ne ushin?”, “Balıq skeleti” sızılmaları hám “Qanday?” diagramması, “Paǵana” strukturalıq – logikalıq sızılma, “Piramida”, “Nilufar gúli” sızılmaları qollanıladı.

Tómende marganec toparı elementlerin úyreniwde grafik organayzerlerden ayırımların keltirip ótemiz.

«Ne ushın» texnologiyası



5 Whys («Ne ushın?») usılın 1930-jılda Toyota kompaniyasınıń tiykarın salıwshısı Sakiti Toyota shınıǵıw túbirin tabıw sıyaqlı júdá áhmiyetli bolǵan process ushın júdá ápiwayı, lekin áhmiyetli usıldı oylap tapqan edi. Onıń tán alıwınsha, eger shınıǵıw anılatpalagannan 5 ret («Ne ushın?») degen soraw qoyılsa, álbette onıń kelip shıǵıw sebebi anıqlanadı [1;2].

Háreketler rejesi

1. Sheshiliwi shárt bolǵan anıq sheshimdi tańlaw.
2. Sheshilip atırǵan mashqalanı belgilewde bir toqtamǵa keliw.
3. Mashqalanıń sheshimin izlewde mashqalanıń juwmaqlaw nátiyjesinen baslap hám ne ushın mashqala júzege kelip atır dep soraw berip, kerı baǵdarǵa ketiw.
4. Juwaplar mashqala astına jazıladı.
5. Eger juwap mashqala kelip shıǵıwın anıqlaması yamasa «**Ne ushın?**» sorawın berin hám jańa juwaptıń astına jazıń.
6. «**Ne ushın?**» sorawı dáslepki mashqala sheshilmey turıp beriledi.

Usıldıń abzallıqları

Ápiwayı qurallardan biri. Mashqalanıń kelip shıǵıwın anıqlawǵa járdem beredi. Mashqalanıń túrli sebeplerge baylanıslılıǵın anıqlaydı.

Usıldıń kemshilikleri

Tek ápiwayı wazıypalardı sheshedi.

«Ne ushın?» sxemasın dúziw qaqıydaları menen tanısadı

Jeke tártipte yamasa juplıqta mashqala qalıplestiredi. «Ne ushın?» sorawı menen strelka sıızıladı hám bul sorawǵa juwap jazıladı. Bul process mashqalanı keltirip shıǵarǵan túbir jasırınǵan sebebi ornatılmaǵansha dawam ettiriledi. Kishi toparlarǵa birlesedi, óz sxemaların salıstıradı hám qosımshalar kiritedi. Ulıwma sxemaǵa jıynaydı [4].

«Ne ushın?» sxemasın dúziw qaqıydaları

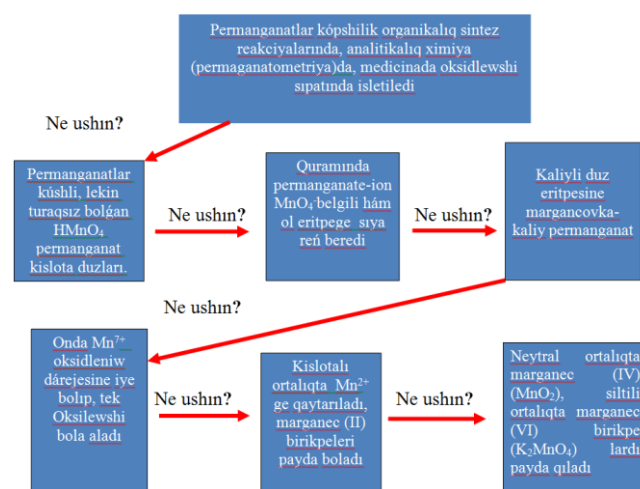
Qanday piktogrammadan: sheńber yamasa tuwrı tórtmúyeshlikten paydalanıwıńızdı ózińiz sheshesiz.

Oy-pikirler sxema-shınıǵıwı túrin: sıızıqlı, sıızıqlı emes, spiral sıyaqlı (dáslepki jaǵdaydı orayǵa yamasa shetke jaylastırıp) bolıwın ózińiz tańlaysız.

Strelka siziń qıdırıw baǵdarıńızdı belgileydi: dáslepki jaǵdaydan aqırına shekem.

Tómende «Marganec toparshası elementleri» temasın úyreniwde «Ne ushın?» grafik organayzeri dúzilisi keltirilgen.

«Ne ushın»



«Qanday» Ierarxik diagramması

«Qanday» Ierarxik diagramması - shınıǵıw haqqında ulıwma tásirler alıw imkanıyatın beretuǵın logikalıq bir qatar sorawlar kompleksi bolıp tabıladı. Studentlerde sistemalı, dóretiwshilik, analitikalıq shınıǵıwları orınlaw kónlikpelerin rawajlandıradı [3].

«Qanday?» diagrammasın dúziw qaqıydaları

Kóbinese sizge máseleler sheshiwde «Ne qılw kerek?» haqqında oylawǵa qájet bolmaydı. Shınıǵıw tiykarınan «Bunı qanday orınlaw kerek?» sıyaqlı boladı. «Qanday?»-mashqalanı sheshiwde tiykarǵı soraw esaplanadı. «Qanday?» Ierarxiya diagramması mashqala haqqında ulıwma oydı sawlelendiriwge iyelewge múmkinshilik beretuǵın sorawlar logikalıq shınıǵıw kórinisinde boladı [5].

Izbe-iz túrde «Qanday?» sorawın qoyıw arqalı siz tek shınıǵıwalardı sheshiwdiń barlıq múmkinshiliklerin izertlep ǵana qalmaq, bálkim olardı ámelge asırıw usılların da úyrenesiz.

1. Diagramma strategiyalıq dárejede soraw menen jumıs baslaydı. Shınıǵıwalardı sheshiwdiń tómengi (tómen) dárejesi birinshi náwbettegi háreketler dizimine sáykes keledi.

2. Oylamay, bahalamay hám olardı óz-ara salıstırmaq tezlikte barlıq ideyalardı jazıw kerek boladı.

3. Diagramma hesh qashan tamamlanbaydı: oǵan jańa ideyalardı kirgiziw múmkin boladı

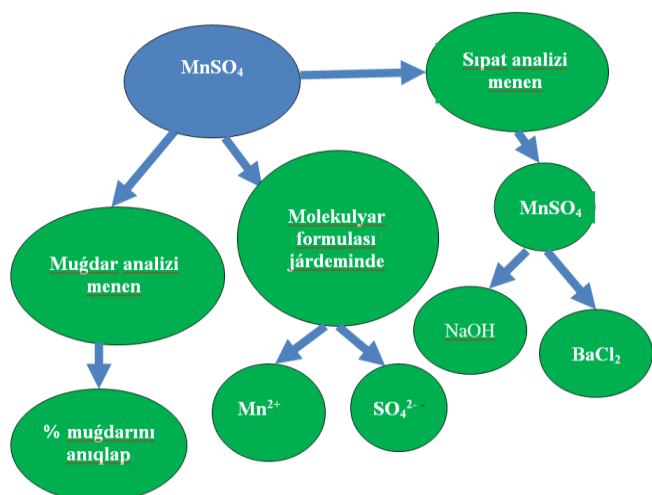
4. Egerde soraw sxemada bir qansha «shoqqılar»da qaytarılsa, sonday eken ol salıstırǵanda zárúrli bolıp tabıladı. Ol shınıǵıwalardı sheshiwdiń zárúrli qádemi bolıwı múmkin.

5. Jańa ideyalardı grafik kóriniste atap kórsetiwdi ózińiz sheshiń: terek yamasa kaskad kórinisinde, joqarıdan tómengge yamasa shep tárepten ońǵa. Eń áhmiyetlisi este tutıń: salıstırǵanda kóp muǵdardaǵı paydalı ideyalar hám mashqala sheshimlerin tabıwǵa múmkinshilik beretuǵın usıl eń maqul túsetuǵın usıl esaplanadı.

6. Egerde siz tuwrı soraw berseńiz hám optimistik bol-sañız, ol halda diagramma (texnika) hár qanday mashqala sheshimin tawıp beriwdi kepillaydı.

Studentler jeke yamasa juplıqta diagramma dúzedi. Ju-pqa birlesedi, óz diagrammaların salıstıradı hám qosımshalar kiritedi.

«Qanday?» DIAGRAMMASÍ



Interaktiv usıllar qollanılganda student bilimlerdi qabıl etiw procesinde tolıq qatnasıwshıǵa aylanadı. Oqıtıwshı tayın bilimdi bermeydi, bálkim bilim alıwǵa qızıǵıwshılıq oyatadı, ǵárezsiz izertlewge shaqıradı. Bul processte oqıtıwshı iskerligi aktivligi talabalar aktivligine alısıp qaladı, oqıtıwshı bul halda studentler ǵayratılıǵına sharayat jaratadı. Studentte oqıwǵa báhama qızıǵıwshılıq bolıwı ushın hár birimiz ataqlı pedagog K.Ushinskiydiń: «Oqıwshı-bos jaydı toltırıw kerek bolǵan ıdıs emes, ol - jaǵıw kerek bolǵan jalın», degen sóz dizbegin mudamı esta saqlaw kerek [4].

Oqıw-tárbiya procesinde kásiplik-pedagogikalıq kompetentligin integrativ jantasıw tiykarında qalıplestiriw studentler ushın arnawlı islep shıǵılǵan izertlew-joybar iskerligin siyasiy gruppalaştırılǵan talım arqalı ámelge asırıwdı názerde tutadı.

Juwmaqlap aytqanda, interaktiv usıllardı joqarıda qısqasha bayanlangan faktorlardı esapqa alǵan halda shólkemlestiriw hám alıp barıw «Marganec toparshası elementleri» temasın úyreniwdiń sapası hám nátiyjeliligini jáne de asırıwǵa xızmet etedi.

Ádebiyatlar

1. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – T.: «O'qituvchi», 2004. 7-b.
2. Meliboyeva G.S. Kimyoni o'qitishda zamonaviy innovacion texnologiyalar. – Toshkent: 2020.
3. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: «Moliya», 2003. 42-b.
4. Avlayev O.U., Jo'rayeva S.N., Mirzayeva S.P. «Ta'lim metodlari» o'quv-uslubiy qo'llanma. – Toshkent: «Navro'z». 2017.

РЕЗЮМЕ. Ushbu maqolada kimyo mashg'ulotlarida mualliflar tomonidan «Nima uchun» va «Qanday diagrammasi» yordamida mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha olib borilgan ishlar va takliflar keltirilgan. Bu usullar talabalarning ijodkorligini va faolligini oshiradi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье представлены работы и предложения авторов по организации занятий с использованием схемы «Почему и как» на уроках химии. Эти методы повышают творческие способности и активность учащихся.

SUMMARY. This article presents the authors' works and suggestions on organizing classes using the "Why and How" scheme in chemistry lessons. These methods enhance students' creativity and activity.

INFORMATIKA PÁNINEN ELEKTRON OQÍW QOLLANBALARDÍ JARATÍWǴA QOYÍLATUǴÍN TALAPLAR HÁM JARATÍW BASQÍSHLARI

E.Kazbekova – *assistent oqıtıwshı*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayansh so'zlar: elektron ta'lim, multimedia, raqamlashtirish, informatika.

Ключевые слова: электронное образование, мультимедиа, оцифровка, информатика.

Key words: electronic education, multimedia, digitization, informatics.

Búgingi informaciyalasıw dáwirinde bilimlendiriwde elektron oqıw resurslardan óz betinshe talım alıwdı rawajlandırıwda, aralıqtan oqıtıw kursların shólkemlestiriw máselelerinde de óz zárurlıǵın kórsetpekte. Zamanagóy pedagogikalıq texnologiyalardı ámelde qollaǵan halda, sonıń menen birge, elektron oqıw qollanbalardan paydalanǵan halda sabaqtı shólkemlestiriw jolǵa qoyılǵanda ǵana hár tárepleme barkedal insandı tárbiyalaw wazıypası ámelge asadı.

Oqıw-tárbiya procesin didaktikalıq támiyinlewdiń zárurlı shártlerinen biri oqıw materialların oqıwshılǵa interaktiv usıllar járdemide tereń úyretiw esaplanadı. Elektron oqıw qollanbalardı járdemide sabaqtı shólkemlestiriw dástúriy sabaq túrinen ózgeshelik tárepi, oqıwshılar óz betinshe bilim alıw xızmetinde aktivligin asıradı.

Informatika pání elektron oqıw qollanbasınan paydalanǵan halda oqıtıw oqıwshılardıń pándi úyreniw dáwirinde talım-tárbiya alıw wazıypaların orınlaw menen birge, olardıń bilim, kónlikpe hám uqıplılıqların rawajlandırıwdı názerde tutadı. Oqıw procesinde oqıwshılar bilim aladı, kompyuterde islew sheberligine iye boladı, sol menen birge olardı kámil insanlar etip tárbiyalaw islerinde ámelge asırıldı [1].

A.A.Abduganiev, A.Ziyaevlardıń «Talım procesinde elektron talım resurslarınń ornı haqqında» atlı miynetinde oqıw procesinde elektron resurslardıń imkaniyatları, talım beriwde oqıtıwshınıń jumısın ańsatlastırırshı qural sıpatında ilimiy pikirler bildirilgen, M.X.Gulomova, N.K.Sobirovanıń «Jańa innovacion texnologiya járdemide talım nátiyjeligin asırıw usılları» atlı jumısında hár qıylı usıllar, aqılǵa hújim (Brainstorming), pikirlerdiń tarmaqlanıwı (Cluster), PSMU texnologiyası (ERIS) sıyaqlı

interaktiv metodlardıń sabaq ótiw procesin nátiyjeli shólkemlestiriwge járdem beretúǵınlıǵı haqqında pikirler berilgen.

M.A.Fayziev Kompyuter imitacion modeli tiykarında Informatika páninen ótkerilgen tájriybe-sınawdıń dáslepki basqıshlarında kompyuter imitaciya modelin oqıw procesinde qollanıwdıń metodikalıq tárepleri ashıp berilgen. «Informatika» páninen hár bir teoriyalıq maǵlıwmatlar, ámeliy shınıǵıwlar ushın olardıń mazmunına saykes kompyuter imitaciya modeli jaratılǵanlıǵı aytiladı.

Izertlewlerden kelip shıǵıp elektron oqıw qollanbalardı jaratıwǵa pedagogikalıq bir qatar talaplar qoyılǵan.

Didaktikalıq talaplarǵa ilimiylik, túsiniqlilik, qatań hám sistemalı bayan etiliwı menen birgelikte (pedagogika, psixologiya, informatika, ergonomikanıń tiykarǵı principlerin, zamanagóy pániniń fundamental tiykarların esapqa alıp, oqıw iskerliginiń mazmunın qurıw imkaniyatın támiyinlew), úziksiz hám bir pütünlik (aldın úyrenilgen bilimlerdiń logikalıq nátiyjesi hámde toltırırshısı esaplanadı), izbe-izlik, mashqalalıq, kórgizbelilik, aktivlestiriw (oqıtıw erkinligi hámde aktivlik qásiyetiniń bar ekenligi), oqıtıw nátiyjelerin ózlestiriwdiń bekkemligi, baylanıstıń interaktivligi, oqıtıw, tárbiyalaw, rawajlandırıw hám ámeliyattıń bir pütün birliǵi [2].

Metodikalıq talaplarǵa tómendegiler kiredi anıq oqıw pániniń ózine tán qásiyetlerin esapqa alıw, belgili bir pániniń ózine tánligin esapqa alıw, informciyanı zamanagóy metodları ózara baylanıslılıǵı, hár-túrliligi, ámelge asırılıwı.

Psixologiyalıq talaplarǵa túsiniw, (verbal-logikalıq, sensor-perswptiv), sana (túsiniqli-teoriyalı, kórgizbeli-ámeliy), diqqatı (turaqlılıǵı, ózgeriwı), motivaciya